

MUȘATA-DACIA BOCOȘ
(coordonator)

RAMONA RĂDUȚ-TACIU
CORNELIA STAN

DICȚIONAR PRAXIOLOGIC
DE PEDAGOGIE
VOLUMUL II
(E–H)

Cuprins

LISTA AUTORILOR.....	7
PREFAȚĂ	11
E.....	13
Bibliografie (pentru litera E)	192
F.....	204
Bibliografie (pentru litera F).....	303
G.....	310
Bibliografie (pentru litera G).....	339
H.....	342
Bibliografie (pentru litera H).....	354
APLICAȚII GENERALE	355

E

E-book (abreviere din limba engleză, de la „electronic book”)/ **carte electronică** – Versiune electronică a unei cărți, imprimată în mod tradițional pe hârtie, convertită în format digital, pentru a putea fi afișată pe ecranul unui computer sau dispozitiv portabil. Cărțile electronice se pot citi pe mai multe tipuri de aparate cu monitor (ecran), în general portabile: dispozitive special construite pentru cititul cărților electronice, numite e-reader sau e-book reader, calculatoare personale, tablete, smartphone-uri. Un e-book reader poate fi un program instalat pe calculatorul cititorului, sau un dispozitiv special conceput pentru a citi acest format de fișiere.

Echilibru curricular/ Echilibrul curriculumului – „Rezultat al distribuirii raționale a obiectivelor, a conținuturilor și a valorilor, într-o continuitate rațională de la o treaptă de școlaritate la alta, în planurile de învățământ și programele școlare.” (M. Ștefan, 2006, p. 96) Ca și criteriu de evaluare a curriculumului, echilibrul acestuia presupune ca între diferitele domenii experiențiale și acționale să existe corelații, iar ponderea acestor domenii să fie adecvată și rezonabilă (D. Ungureanu, 1999), prin raportare la curriculumul ca întreg și la competențele vizate. (*Exemplu:* Curriculumul să conțină „atât o porțiune «centrală», cât și zone dezvoltate în concordanță cu nevoile specifice ale elevilor sau studenților sau în concordanță cu valorile instituției” – P. Lisievici, 2002, p. 263.)

Echiptament electric/ electronic școlar – Categorie a mijloacelor de învățământ, alcătuită din ansamblul aparatelor și dispozitivelor a căror funcționare corespunzătoare depinde de curenți electrice sau câmpuri electromagnetice. Aceste echipamente au rol de suport pentru procesele de formare, exersare, perfecționare și consolidare a deprinderilor practice și sunt utilizate, cel mai adesea, în școlile cu profil industrial sau electrotehnic. (*Exemple:* a) **Instrumente de supraveghere și control** – termostate, regulatoare de căldură ș.a.; b) **Unelte electrice și electronice** – dispozitive pentru sudură, pentru lipit sau pentru utilizări similare, dispozitive electrice/ electronice de frezat, șlefuit, polizat, tăiat, forfecat, perforat etc.; c) **Jucării, echipamente sportive și de agrement** – articole (sportive) cu componente electrice sau electronice (de exemplu, trenuri/ tancuri/ elicoptere electrice, mașini de cursă în miniatură etc.); d) **Echiptamente de iluminat** – lămpi fluorescente, lămpi cu descărcare în gaze de înaltă intensitate, lămpi cu vapori de sodiu, alte materiale de iluminat sau echipamente de difuzat ori controlat lumina etc.; e) **Echiptamente de uz casnic sau de larg consum** –

aparate de radio, televizoare, camere video, aparate video, amplificatoare audio, instrumente muzicale etc.)

Echipament informatic școlar – Categorie a mijloacelor de învățământ, alcătuită din ansamblul sistemelor de calcul, utilizate pentru prelucrarea (procurarea, procesarea, stocarea, convertirea, receptarea și transmiterea) sistematică a informației (de *exemplu*, calculatoare, rețele de calculatoare, imprimante, scanere, tablete, smartphone-uri, routere, switch-uri etc.).

Echipament sportiv școlar – Totalitate a obiectelor de îmbrăcăminte, încălțăminte și accesorii necesare pentru practicarea în condiții satisfăcătoare, bune și foarte bune a unui anumit sport sau a desfășurării activităților/ lecțiilor de educație fizică și sport, în instituțiile de învățământ. Echipamentul sportiv școlar variază după ramura de sport practică. În cadrul activităților de educație psihomotrică sau în cadrul lecțiilor de „Joc și mișcare”, „Muzică și mișcare”, respectiv în cadrul lecțiilor de „Educație fizică”, echipamentul sportiv școlar include, în mod obligatoriu, un costum de tip sport (trening, cu bluză și pantalon lung sau scurt; tricou) și pantofi sport, de tip adidași, bascheți sau teniși. Mîngile pentru diferite sporturi, paletele de tenis de masă și de câmp, kimono-urile, căștile de baie ș.a. intră în categoria elementelor care suplimentează echipamentul școlar obligatoriu, după caz.

Echipament tehnic/ tehnologic școlar – Categorie a mijloacelor de învățământ, alcătuită din ansamblul aparatelor și dispozitivelor necesare fie pentru obținerea unui produs prin prelucrare sau/ și asamblare, fie pentru întreținerea/ repararea unui sistem tehnic (*exemplu*: ansamblu de piese, de dispozitive și de mecanisme, împreună cu elementele de legătură, aparținând unei instalații, unei mașini sau unor utilaje; aparatură de laborator; aparatură, dispozitive, echipamente și utilaje – mecanice, hidraulice, pneumatice, electrice sau electronice – pentru laboratoarele/ atelierele de practică pentru elevi etc., aparate pentru testarea și evaluarea unor componente ale comportamentului motric). Utilizarea echipamentelor tehnice presupune procese de formare, exersare, perfecționare și consolidare a deprinderilor practice și intelectuale.

Echipă (cu determinări educaționale) – 1. (în sens general) Grup de persoane între care se manifestă interacțiuni, schimburi intelectuale, verbale, sociale și afectiv-emoționale, într-o atmosferă de lucru pozitivă, constructivă, grup care își asumă sarcini de lucru, implicit, unele obiective și instaurarea unei rețele complexe de comunicare interpersonală. Funcționalitatea echipei și identitatea colectivă sunt asigurate, în principal, de: instaurarea de relații colaborative și de activități colaborative între membri; împărțirea egală și echitabilă a sarcinilor și a responsabilităților între membri; asigurarea complementarității și sinergiei acțiunilor membrilor echipei; manifestarea unei atitudini solidare a acestora; instaurarea unui climat psihosocial colegial, de susținere, de întraajutorare, completare și corectare reciprocă, de activare, actualizare și revizuire a achizițiilor anterioare, de exersare a gândirii active, logice, divergente și creatoare; luarea deciziilor în echipă. Activitățile în echipe contribuie la: dezvoltarea

spiritului de cooperare, de echipă, de fairplay, a sociabilității; intensificarea deschiderii către ceilalți; manifestarea devotamentului față de echipă și față de interesele ei; încurajarea aderării la scopurile și obiectivele echipei; cristalizarea conștiinței de identitate colectivă. **2. Echipă artistică școlară – 2.1. (în sens general)** Formație artistică școlară constituită la nivelul unor școli, al unei școli sau al unei clase. **2.2. Echipă de dansuri (în instituțiile de învățământ)** – Formație artistică școlară, constituită la nivelul unor școli, al unei școli sau al unei clase, care interpretează diferite tipuri de dans: popular, contemporan, modern, de societate, sportiv ș.a. Vezi și **ansamblu artistic (al unității de învățământ), educație artistică.** **2.3. Echipă de teatru școlar** – Formație școlară de teatru, constituită la nivelul unor școli, al unei școli sau al unei clase. Implicarea elevilor în selectarea pieselor de teatru, în punerea lor în scenă în limba română sau în alte limbi, precum și în interpretarea lor, contribuie la dezvoltarea aptitudinilor lor teatrale și artistice, la dezvoltarea competențelor lor axiologice, la sensibilizarea lor culturală și la diversificarea oportunităților lor de exprimare artistică. Vezi și **competențe axiologice/ de valorizare, competențe-cheie (pentru educația și formarea pe parcursul întregii vieți) – sensibilizare culturală și exprimare artistică, educație artistică, educație axiologică/ educație prin valori/ educație pentru valori, exprimare artistică.** **3. Echipă de cercetare (în educație) – 3.1.** Grup de cercetători în domeniul științelor educației, care depun eforturi concertate de studiere și ameliorare a fenomenelor educaționale, prin realizare de cercetări științifice. **3.2. Echipă multidisciplinară/ pluridisciplinară/ interdisciplinară de cercetare (în educație)** – Echipă alcătuită din cercetători cu profiluri de pregătire diferite (pedagogi, psihologi, sociologi, matematicieni, statisticieni, economiști, fizicieni, biologi etc.), de tip multidisciplinar/ pluridisciplinar/ interdisciplinar, care îi ajută „să își clarifice și extindă ideile prin dialog (...) să învețe tehnicile de colectare, prelucrare și analiză a datelor în legătură cu problemele lor practice” (L. Cohen, L. Manion, 1998, p. 191), în vederea abordării integratoare a fenomenelor educaționale și a realizării de cercetări științifice complexe. (*Exemplu:* „(...) *cooperarea profesorilor în cadrul echipelor de cercetare* de tip intra-sau interdisciplinar, dialogul pe care ei îl inițiază, îi ajută să își clarifice ideile, să învețe și să își perfecționeze strategiile de colectare, prelucrare și analiză a datelor și să soluționeze problemele lor practice.” – M. Bocoș, 2007b, p. 260) **4. Echipă de educabili** – Grup de educabili care desfășoară acțiuni comune îndreptate în direcția atingerii anumitor scopuri și obiective comune, prestabilite, prin asigurarea complementarității, convergenței și sinergiei acțiunilor lor. Cercetările de pedagogie, psihologie și sociologie educațională au evidențiat faptul că legarea ideii de colectiv cu cunoștințele și cu acțiunea este profitabilă, constatându-se că munca în echipă și construcția democratică a noii cunoașteri sunt productive. Construcția democratică a cunoașterii se referă la faptul că se instaurează o rețea de interacțiuni sociale, un spațiu comunicațional garantat de reguli de funcționare democratice, spațiu în care puncte de vedere și opinii diferite se pot confrunța într-un mod pluralist, în condiții de acceptare, toleranță și respect reciproc și cu spirit de principialitate, de solidaritate, de întraajutorare și colegial. În acest spațiu, educabilii, diferiți ca personalitate, găsesc soluția formării lor în pluralitate: pluralitatea concepțiilor/ ideilor, emergența ideilor/ preocupărilor/ ritmurilor de lucru/ grupărilor/ formelor de feedback și evaluare etc. Deciziile luate în

echipă sunt mai favorabile modificării durabile de atitudini, decât expunerea informațiilor și transmiterea mesajelor, care, adesea, au efecte superficiale și efemere.

5. Echipă de profesori/ echipă pedagogică – Grup de profesori care organizează activități educaționale (instructiv-educative, didactice, culturale, sportive, artistice, de divertisment ș.a.) comune, care reflectă eforturi de concertare pedagogică. Profesorul intervine, deopotrivă, ca specialist într-o anumită disciplină și ca membru activ al unei echipe pedagogice care acționează în conformitate cu anumite scopuri și obiective, oferind elevilor un exemplu viu, concret, de cooperare și de simbioză între acțiunile sale și ale lor. În acest fel, printr-un efect de oglindă, se poate modifica în sens pozitiv ambianța educațională din clasă și se poate contribui la stimularea motivației și încrederii elevilor, precum și a dorinței lor de a lucra prin cooperare. Abilitățile interpersonale ale profesorilor influențează pozitiv dezvoltarea emoțională, intelectuală și interpersonală a elevilor (W.W. Purkey, J.M. Novak, 1984). La rândul ei, socializarea elevilor stimulează socializarea profesorilor, care se traduce prin dorința și capacitatea de a lucra cooperativ, în echipe pedagogice. Vezi și **team building, team teaching**.

6. Echipă managerială (în educație) – Grup de manageri din domeniul educațional, care depun eforturi concertate de aplicare a unei viziuni manageriale și de realizare a proceselor manageriale, la macro-, mezo- sau micronivel educațional. Vezi și **manager (în educație)**. **7. Echipă sportivă școlară** – Grup de elevi care desfășoară acțiuni sportive comune și care participă la evenimente competiționale școlare, organizate pe ramuri sportive. Vezi și **ansamblu sportiv (al unității de învățământ), competiție școlară, formație sportivă (a unității de învățământ)**.

Echivalare (în educație) – Recunoaștere a valabilității unor studii, examene sau diplome obținute în cadrul unei școli de alt tip sau în străinătate (*Dicționarul explicativ al limbii române*, 2009). Procedura de recunoaștere este consemnată în documente legislative (de exemplu, OMECȘ nr. 5268/ 21.09.2015 pentru aprobarea Metodologiei privind echivalarea de către inspectoratele școlare județene și Inspectoratul Școlar al Municipiului București a perioadelor de studii efectuate în străinătate și la organizațiile furnizoare de educație, care organizează și desfășoară pe teritoriul României activități de învățământ corespunzătoare unui sistem educațional din altă țară, înscrise în Registrul special al Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Preuniversitar și pentru aprobarea modelului atestatului de echivalare a studiilor efectuate în străinătate și în România – <http://cnred.edu.ro/pdf/OM-5268-2015.pdf>). Vezi și **dosar de echivalare**.

Eclectism în educație – Îmbinare mecanică, juxtapunere a unor concepții/ puncte de vedere pedagogice opuse sau a unor acțiuni educaționale, fără luarea în considerare a interacțiunilor și întrepătrunderilor dintre componentele implicate și fără asigurarea coerenței interne a abordării pedagogice. Cele mai importante urmări imediate ale eclectismului în educație sunt: imposibilitatea construirii sistematice și continue a cunoașterii, imposibilitatea ierarhizării logice a conținuturilor, imposibilitatea asigurării logicii didactice a predării și logicii interne a învățării, apariția fenomenului de interferență, a stărilor de confuzie etc.

Re **E-comunicare** – Vezi **comunicare virtuală/ electronică**.

Economia educației – Ramură disciplinară componentă a științelor educației, care studiază particularitățile economice ale sistemului educațional, precum și ansamblul conexiunilor pe care acesta le stabilește cu celelalte sisteme ale economiei naționale. Economia educației este interesată de studierea în manieră inter- și transdisciplinară a: rolului educației în creșterea economică; avantajelor investiției în educație; costurilor educației, inclusiv a problemelor legate de eficacitate și productivitate; resurselor umane, materiale și financiare; finanțării educației publice (E. Noveanu, D. Potolea (edit.), 2007). Vezi și **bugetul educației, economia învățământului/ economia pedagogică/ pedagogia economică**.

Economia învățământului/ Economia pedagogică/ Pedagogia economică – Ramură disciplinară componentă a științelor educației, care studiază particularitățile economice ale sistemului de învățământ, precum și ansamblul conexiunilor pe care acesta le stabilește cu celelalte sisteme ale economiei naționale. Economia învățământului este interesată de studierea în manieră inter- și transdisciplinară a: particularităților economiei naționale relevante pentru sistemul de învățământ, a dinamicii raportului învățământ – progres tehnico-științific, în scopul eficientizării învățământului din punct de vedere economic ș.a. Termenii, sintagmele, teoriile, metodologiile etc. din domeniul economic sunt transferate și personalizate pentru domeniul pedagogic, în contextul unor cercetări fundamentale și aplicative relevante. Vezi și **eficiența învățământului/ școlară, sistem de învățământ**.

Eco-școală – Instituție de învățământ interesată de îmbunătățirea calității mediului și care îndeplinește următoarele cerințe: 1) aspect îngrijit; 2) curățenie; 3) motivarea elevilor pentru disciplină și ținută decentă; 4) motivarea elevilor pentru învățatură; 5) educarea elevilor pentru protejarea mediului; 6) educarea elevilor pentru economisirea apei, energiei și colectarea selectivă a deșeurilor; 7) realizarea unui buget suplimentar prin valorificarea deșeurilor; 8) utilizarea veniturilor suplimentare pentru dotarea cu mijloace de învățământ a unității școlare; 9) educarea adulților prin intermediul copiilor; 10) schimbarea comportamentului elevilor pentru a deveni buni cetățeni (<http://www.ccdg.ro/programe/eco-scoala/cerinte-pentru-eco-scoala>). Eco-școlile organizează acțiuni instructiv-educative complexe (unele împreună cu alte unități școlare), destinate apărării și dezvoltării mediului, cu implicarea activă a elevilor, a cadrelor didactice, a părinților și cu un ecou important la nivelul membrilor și structurilor comunității locale. Vezi și **bio-școală, programul mondial Eco-schools/ Eco-școală**.

ECTS/SECT (European Credit Transfer System (în engleză)/ Sistemul european de credite transferabile) – Legea Educației Naționale nr. 1/ 2011, cu modificările și completările ulterioare, Anexa 1 – Lista definițiilor termenilor și a expresiilor utilizate în cuprinsul legii, punctul 22 (<http://www.edu.ro>). Vezi și **credite de studii transferabile**.

Re **Ecuson (în practica educației) – 1. Ecuson personalizat** – Tip de ecuson care conține numele purtătorului, pentru identificarea lui corectă și cât mai rapidă și pentru facilitarea comunicării interpersonale în activități (*exemple*: ecusoanele preșcolarilor, ecusoanele elevilor și profesorilor, ecusoanele elevilor și ale profesorilor care asigură serviciul de zi pe școală, ecusoanele participanților la un workshop, la o conferință științifică ș.a.). **2. Ecuson școlar** – Bucată mică de metal, de plastic sau textil, țesătură atașată de îmbrăcămintea folosită la școală/ uniforma școlară (de obicei, în piept), având imprimate pe ea date despre elevul care o poartă: nume (în acest caz vorbim despre **ecuson școlar personalizat**), statut, rol. Ecusoanele școlare sunt folosite pentru (re)cunoașterea mai rapidă a elevilor cu care cadrele didactice interacționează pe parcursul procesului didactic sau în cadrul unor activități extracurriculare, extrașcolare. „În urma consultării Consiliului reprezentativ al părinților și a Consiliului reprezentativ al elevilor, Consiliul profesoral din fiecare unitate de învățământ stabilește pentru elevi cel puțin un semn distinctiv, cum ar fi: ecuson, uniformă, eșarfă sau altele asemenea, în conformitate cu Legea nr. 35/ 2007 privind creșterea siguranței în unitățile de învățământ, cu modificările și completările ulterioare.” – Regulamentul de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar – Anexă la OMEN nr. 5115/ 15.12.2014, articolul 76, alineatul (1) (<http://www.edu.ro>).

ECVET/SECTEFP (European Credit System for Vocational Education and Training (în engleză)/ Sistemul european de credite transferabile pentru educație și formare profesională) – Legea Educației Naționale nr. 1/ 2011, cu modificările și completările ulterioare, Anexa 1 – Lista definițiilor termenilor și a expresiilor utilizate în cuprinsul legii, punctul 23 (<http://www.edu.ro>). Vezi și **credite de studii transferabile, credite pentru formare profesională**.

E-didactica – Didactică a e-learningului și e-teachingului, o disciplină pedagogică rezultată din transpoziția didacticii tradiționale în contextul e-teachingului și e-learningului (predarea și învățarea asistate de echipamente informatice/ cu ajutorul echipamentelor informatice). Unele obiective didactice pot deveni e-obiective didactice, dar există obiective care, pentru a putea fi realizate eficient, trebuie să fie urmărite în contextul e-learning și e-teaching (<http://www.leonardo-lets.net/ict/common/download/GiuseppeDAngelo.pdf>). Didactica clasică și e-didactica se bazează pe aceleași fundamente teoretice referitoare la teoriile învățării, care ghidează principiile învățării (J. Bransford, A. Brown, R. Cocking (eds.), 2000). Diferențele dintre didactică și e-didactică determină modificări paradigmatic: a) trecerea de la predare la ingineria învățării, de la activități față în față la activități blended learning și online; b) înlocuirea clasei de elevi cu clasa de elevi virtuală; c) schimbarea rolului profesorului din transmițător de cunoștințe în inginer/ artizan al învățării realizate de elev; d) schimbarea rolului elevului din receptor de informații în persoană care învață stabilind relații cu colegii (<http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214730.pdf>). Vezi și **clasă de elevi virtuală, cyberspațiu, didactica generală/ teoria și metodologia instruirii, e-learning** (în engleză)/ **învățare electronică, e-teaching** (în engleză), **grup virtual, mediu virtual de învățare**.

Editura Didactică și Pedagogică (EDP) – Editură înființată în anul 1951, specializată în carte educațională și școlară tipărită sau electronică, manuale școlare, auxiliare curriculare, atlase, planșe, hărți, pentru învățământul preșcolar, primar, gimnazial și liceal. Începând cu anul 2000, EDP deține acreditare pentru publicarea de lucrări destinate învățământului superior. De asemenea, EDP publică și carte tehnico-științifică, beletristică și literatură pentru copii (<http://www.edituradp.ro/librarie-virtuala/cine-suntem>). Vezi și **carte educațională (pedagogică)/ carte educațională (pedagogică) electronică, carte școlară.**

Educabil/ Formabil – 1. Particularitate umană referitoare la probabilitatea ca o persoană să accepte procesul de formare-dezvoltare continuă și să valorifice în planul dezvoltării personale influențele acestui proces, prin acumulări succesive, treptate, de achiziții (cunoștințe, abilități, atitudini, competențe etc.). Aceste achiziții vizează atingerea unor finalități educaționale de tip formativ și informativ, necesare în vederea integrării școlare, profesionale și sociale a persoanei. Atingerea anumitor standarde educaționale minimale permite utilizarea termenului „educat”, care presupune deținerea unui sistem articulat și complex de achiziții. Vezi și **educabilitate**. **2.** Persoană care se educă sau care participă la o activitate de formare (*exemple*: preșcolarii, elevii, studenții, cursanții unui program de formare continuă). Vezi și **educat**.

Educabilitate – 1. (în sens general) Caracteristică esențială a personalității umane, care desemnează posibilitatea individului de a fi receptiv la influențele modelatoare și la acțiunile educației, aceasta corelându-se cu o viziune optimistă în ceea ce privește modelarea și dezvoltarea personalității umane. Educabilitatea definește raporturile de interacțiune și de interdependență formativă existente între factorii dezvoltării ontogenetice a personalității umane: ereditate, mediu și educație. Ea permite o abordare interdisciplinară, care are ca bază dezvoltarea bio-psiho-socio-culturală a personalității, în vederea obținerii unei relații interdependente între educație, dezvoltare, creștere și maturizare, fiecare individ deținând potențialitatea de a deveni o personalitate datorită transformărilor calitative și cantitative progresive, perpetue în plan biologic, fiziologic, psihologic, social și cultural (E. Joița, 1999). „Având în vedere ansamblul complex de elemente de care depinde educabilitatea ființei umane, se poate afirma că această disponibilitate de a fi educat sau de a se (auto)educa comportă o variabilitate foarte mare, existând persoane educabile în diferite grade.” (E. Păun, L. Șerbănescu, 2008, p. 97, în D. Potolea, I. Neacșu, R.B. Iucu, I.-O. Pânișoară (coord.), 2008) Valorificarea pedagogică deplină a educabilității/ potențialului de educabilitate presupune cunoașterea potențialului intern al individului, a particularităților fiecărui stadiu specific al dezvoltării, în mod special a particularităților momentelor de „criză”. **2. Educabilitate cognitivă** – Capacitate a individului de realizare de procese de prelucrare a informațiilor, de dobândire de priceperi, deprinderi, abilități, capacități și competențe de cunoaștere, de ameliorare a funcționării sale intelectuale. (*Exemple*: „În contextul general al optimismului pedagogic, referitor la educația intelectuală, educabilitatea cognitivă are o justificare și se conturează ca abordare distinctă astăzi, teoretică și practică. Ea postulează că și procesele cognitive interne, concrete și abstracte pot fi